

מערך הרקטות והטילים של חיזבאללה ככלי אסטרטגי איראני

מאת ד"ר רפאל בוכניק-חן

מבט מבס"א מס' 2,117, 9 באוגוסט 2021

תקציר: לחיזבאללה ולמנהיגו חסן נסראללה אין חופש החלטה או סמכות להפעלה עצמאית של המערך הבליסטי והרקטי בלבנון בהקשר הלבנוני-ישראלי, שכן מערך זה הוא חלק אינטגרלי ממאזן הכוחות האיראני-ישראלי ומטרתו להרתיע את ישראל מתקיפת מתקני הגרעין של איראן.

מערך הרקטות והטילים שבידי חיזבאללה בלבנון סווג זה מכבר כאיום בעל משמעות אסטרטגית מבחינתה של ישראל. זאת ועוד, העיסוק האינטנסיבי של חיזבאללה במיזם דיוק הרקטות צפוי להעצים את הפוטנציאל הקינטי של מערך זה.

מלחמת עזה האחרונה היוותה אינדיקציה בזעיר אנפין למה שישראל עלולה לחוות בנסיבות של עימות כולל עם חיזבאללה, כאשר קצב שיגור הרקטות מעזה והיקפו המספרי הציבו אתגר לא פשוט למערכת כיפת ברזל שנאלצה להתמודד עם ריבוי שיגורים בעת ובעונה אחת.

המאגר העצום שבידי חיזבאללה, המכיל בעיקר רקטות לטווחים קצרים וארוכים אך גם כמה עשרות טילים בליסטיים מדגם סקאד-5 בעלי טווח של עד 700 ק"מ המכסה כמעט כל יעד בישראל, אינו אופייני למדינה בסדר גודל של לבנון.

לא בכדי אין חיזבאללה חותר לשלוט במישרין בלבנון על אף שביכולתו לעשות כך בנקל, ומעדיף למשוך בחוטים מאחורי הקלעים של תהליכים פוליטיים במדינה. כגוף חסות של איראן נתון הארגון למרותה המלאה של טהראן, בוודאי בכל הקשור להתנהלותו האופרטיבית בזירה הלבנונית ומול ישראל.

בתור שכזה טורחת איראן על טיפוח יכולת הרתעה אפקטיבית, בלתי מבוטלת, כלפי ישראל מלבנון באמצעות חיזבאללה, כאשר ההקשר המידי אינו מאזן אימה בין הארגון לבין ישראל אלא, למעשה, בין איראן לבין ישראל. אסטרטגיה זו ממומשת גם באמצעות המיליציה הח'ותית בתימן, אותה ציידו האיראנים במאגר גדול של טילים בליסטיים, טילי שיוט וכלי טייס חמושים בלתי מאוישים, כאשר מושא ההרתעה היא סעודיה.

מאז מלחמת לבנון השנייה (2006), מטפחת מערכת הביטחון הישראלית את התובנה לפיה ההצלחה המבצעית במערכה זו הניבה הרתעה אפקטיבית מול חיזבאללה,

והראיה לכך היא השקט הכמעט מוחלט השורר בזירת הגבול עם לבנון. עם זאת מודים בישראל כי מתקיים למעשה סוג של מאזן אימה בזירה הלבנונית הנובע ממערך הרקטות והטילים של חיזבאללה המציב איום מוחשי על העורף הישראלי.

תובנה מערכתית נוספת שחלחלה לתודעת הקברניטים בישראל היא שיש להתייחס לחיזבאללה כאל חלק אינטגרלי ממדינת לבנון, ולפיכך, בנסיבות של יוזמה התקפית מצד הארגון השיעי תגיב ישראל במערכה כוללת נגד לבנון, עד כדי החזרת מדינה זו ל"תקופת האבן". זה לקח ממה שמוגדר כ"טעות אסטרטגית" של ישראל ב-2006, עת לחם צה"ל נגד חיזבאללה מבלי להתייחס לנכסי המדינה הלבנונית, וכתוצאה מכך נמשכה המלחמה למעלה מחודש ימים.

לתוך משוואה זו הוזרק בשנה האחרונה ממד חדש ומטריד עקב חשיפת קיומו של פרויקט דיוק הרקטות של חיזבאללה, בהכוונתה המלאה של איראן, שתכליתו להפוך את הרקטות הבסיסיות מחימוש סטטיסטי לנשק מדויק. לכך משמעויות מהותיות בהיבט שדרוג מערך הנשק הרקטי המוצב בלבנון ופוטנציאל ההיזק בשטח ישראל, בדגש על יכולת הפגיעה במטרות איכות צבאיות ואזרחיות כאחד.

התפתחות זו הניעה את צמרת מערכת הביטחון הישראלית לעסוק באפשרות מתקפת מנע במטרה לשלול מחיזבאללה יכולות אסטרטגיות, גם במחיר התלקחות מלחמה. ההיגיון הטמון בכך גורס כי בהערכת שיקולי עלות-תועלת, חיזבאללה מעוקר-יכולות אסטרטגיות יהיה בעל מוטיבציה פחותה להסתבך במלחמה כוללת עם ישראל.

על רקע הנאמר לעיל, נראה שאנו עדים לכשל חשיבתי בכל הכרוך בהתייחסות לאיום הישיר הנשקף מחיזבאללה לישראל, שכן מאגר הרקטות והטילים בלבנון חייב להיתפס לא בהקשר הלבנוני-ישראלי הישיר אלא בראש וראשונה בהקשר האיראני-ישראלי: כחלק מהקמת מערך לחימה איראני קדמי בשליטתם והכוונתם של משמרות המהפכה, במגמת הרתעה.

המסקנה המשתמעת מכך היא שלחיזבאללה ולעומד בראשה, חסן נסראללה, אין חופש החלטה או סמכות להפעלה יוזמה של המערך הרקטי והבליסטי בהקשר הלבנוני-ישראלי (להוציא תקריות גבול במקומיות שלשני הצדדים יש עניין להכילן). עובדה זו מחייבת הערכת מצב שקולה ומעמיקה לפני קבלת החלטה פופוליסטית על נקיטת מהלך יזום נגד חיזבאללה, או על תגובה חסרת-פרופורציות לפרובוקציה מצד ארגון הטרור השיעי. חשוב שהניסיון הצבאי הצורב של מלחמת לבנון השנייה אליה נגררה ישראל בכוח האינרציה ישמש תמרור אזהרה בהקשר זה טרם פורענות. כאשר הנחת המוצא היא שהמערך הבליסטי והרקטי בלבנון הינו למעשה בשליטה איראנית ותכליתו להרתיע את ישראל מתקיפת מתקני הגרעין של איראן, הרי שעל השיקולים המערכתיים לגבי חיזבאללה להיות מושפעים מכך.

בשולי הדברים יצוין כי הזדקקותה של טהראן למערך בליסטי ורקטי מסיבי מול ישראל בלבנון עשויה להעיד על מודעותה למגבלות כושר תגובתה הישירה נגד ישראל בירי משטחה, הגם שברשותה טילים בליסטיים (וכלי טייס חמושים בלתי מאוישים) בעלי טווח יעיל, נוכח מערכת ההגנה הרב-שכבתית האפקטיבית של ישראל. מכאן הפיכתה את חיזבאללה למעין "פונדקאי", ליום פקודה מטהראן.

* אל"מ (מיל") ד"ר רפאל בוכניק-חן מומחה לענייני המזרח התיכון ויחסים בינלאומיים.
שירת 26 שנים בחיל המודיעין. כיהן שלוש שנים במשרד ראש הממשלה ובמשרד
הביטחון. כיום חוקר בכיר במרכז בס"א.